

LIETUVOS BANKAS
EUROSISTEMA

Finansų rinkos dalyvių veikla

Bankų veiklos apžvalga

2020 m. III ketvirtis

Bankų veiklos apžvalga
Serija „Finansų rinkos dalyvių veikla“
2020 m. III ketvirtis

ISSN 2335-8319 (online)

Leidinį parengė
Priežiūros tarnybos
Riziką ribojančios priežiūros departamento
Bankų priežiūros skyrius

Pasiteirauti:
info@lb.lt
+370 800 50 500

© Lietuvos bankas
Gedimino pr. 6, LT-01103 Vilnius
www.lb.lt

Turinys

POKYČIAI BANKŲ SEKTORIUJE.....	4
TURTAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI	5
REIKALAVIMŲ VYKDYMAS	7
PASKOLŲ PORTFELIS	9
INDĒLIAI BANKUOSE.....	12
PELNINGUMAS IR VEIKLOS EFEKTYVUMAS.....	13
BANKŲ IR VARTOTOJŲ GINČAI.....	16
Priedas. Pagrindiniai bankų sektoriaus rodikliai.....	17

Beveik visą antrąją ketvirtį veikę griežto karantino sąlygomis, bankai ir visas šalies ūkis trečiąją ketvirtį turėjo galimybę šiek tiek atsikvėpti nuo dėl koronaviruso (COVID-19) pandemijos įvestų suvaržymų. Pasibaigus pirmajam karantinui¹, bankai grįžo į labiau įprastą darbo režimą: buvo atnaujinta visų padalinių veikla, klientams teiktos įprastos banko paslaugos, suaktyvėjo kreditavimas. Tai rodo ir trečiojo ketvirčio veiklos rezultatai: bankų grynosios paslaugų ir komisinių pajamos, kurios antrąją ketvirtį reikšmingai krito, trečiąją ketvirtį iš esmės grįžo į įprastą lygį. Vis dėlto, kaip ir buvo galima tikėtis, jau fiksuotas grynujų palūkanų pajamų mažėjimas bankuose dėl pastaraisiais metais gerokai sumažėjusio kreditavimo. Be to, bankų veiklos rezultatai svariai blogino dėl pablogėjusių ekonomikos perspektyvų ir padidėjusios skolininkų rizikos negražinti paskolų išaugusios paskolų vertės sumažėjimo išlaidos. Įvertinus visas šias aplinkybes, per 2020 m. pirmus devynis mėnesius bankai uždirbo 58,7 mln. Eur (21,6 %) mažiau negu pernai per tą patį laikotarpį. Indėliai bankuose ir toliau sparčiai augo: per trečiąją ketvirtį padidėjo net 1,5 mlrd. Eur (5,6 %). Tačiau tik nedidelė indėlių prieaugio dalis buvo panaudota ūkio kreditavimui. Paskolų portfelis trečiąją ketvirtį išaugo vos 58,7 mln. Eur (0,3 %): šį padidėjimą nulėmė išaugusios paskolos gyventojams, o paskolos verslui toliau traukėsi. Papildomus išteklius iš didėjusio indėlių portfelio bankai nukreipė į sąskaitas Lietuvos banke ar patronuojančiuosiuose bankuose. Tačiau bankai už šias lėšas nieko neuždirba, o dėl neigiamų palūkanų turi mokėti už šių lėšų laikymą, tai taip pat daro neigiamą įtaką bankų pelningumui. Bankų paskolų portfelio kokybė, nepaisant koronaviruso sukulto ekonomikos nuosmukio, tebebuvo gana stabili (tik šiek tiek pablogėjo). Pažymėtina, kad, pirmojo karantino metu didelei daliai bankų klientų susidūrus su sumažėjusiais pinigų srautais, bankai atidėjo beveik 1,5 mlrd. Eur paskolų mokėjimo terminų. Be to, paskolų gavėjai galėjo naudotis įvairiomis valstybės pagalbos priemonėmis. Tai leido skolininkams laiku vykdyti įsipareigojimus ir lėmė gana nedidelį paskolų portfelio kokybės pablogėjimą net ir susidūrus su beprecedenčiu šalies ūkio suvaržymu siekiant suvaldyti koronaviruso protrūkį.

POKYČIAI BANKŲ SEKTORIUJE

2020 m. spalio 1 d. duomenimis, šalyje banko arba specializuoto banko licencijas turėjo 10 bankų, o kaip užsienio bankų filialai veikė 7 bankai. 2020 m. lapkričio pabaigoje buvo išduota specializuoto banko licencija „Crius LT“, UAB. Pradėjęs veiklą bankas planuoja specializuotis teikti mokėjimo paslaugas verslo klientams.

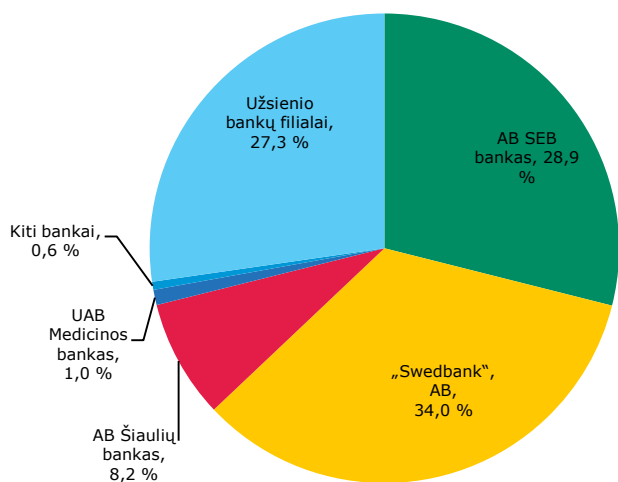
Šiuo metu Lietuvos bankas kartu su Europos Centrinio Banku (ECB) nagrinėja dar šešias paraiškas gauti specializuoto banko licenciją.

Spalio mėn. įstatus įregistravo ir oficialiai banko veiklą pradėjo *PayRay Bank*, UAB.

Nepaisant pastaruosius trejus metus augusio rinkos dalyvių skaičiaus, bankų sektorius tebėra koncentruotas, nes naujieji rinkos dalyviai rimtesnės konkurencijos rinkos senbuviams kol kas nesudaro. Didžiausi bankai AB SEB bankas ir „Swedbank“, AB, užima 62,9 proc. rinkos. Užsienio bankų filialai, tarp kurių dominuoja *Luminor Bank AS* Lietuvos skyrius, užima 27,3 proc. rinkos. Pastaruosius keletą metų veiklą pradėję 5 specializuoti bankai šiuo metu užima 0,6 proc. rinkos. Vis dėlto tikimasi, kad ateityje pradėję aktyvesnę veiklą nauji bankai galėtų prisidėti prie koncentracijos mažinimo.

¹ Pirmasis karantinas Lietuvoje buvo įvestas nuo kovo 16 d. iki birželio 17 d.

1 pav. 2020 m. spalio 1 d. Lietuvoje veikę bankai ir užsienio bankų filialai pagal turtą

Šaltinis: Lietuvos bankas.

1 lentelė. Nauji bankų sektoriaus dalyviai 2018–2020 m.

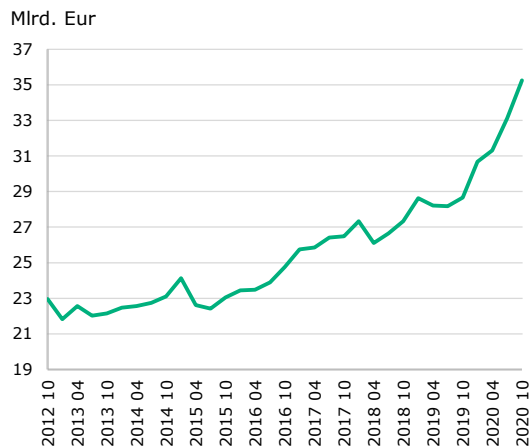
Pavadinimas	Būsena
<i>Revolut Bank</i> UAB	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2020 m.
AB „Mano bankas“	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2019 m.
UAB GF bankas	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m.
<i>European Merchant Bank</i> UAB	Išduota licencija 2018 m., pradėjo veiklą 2019 m.
AB „Fjord Bank“	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m.
<i>PayRay Bank</i> , UAB	Išduota licencija 2019 m., pradėjo veiklą 2020 m. spalio 15 d.
„AS Inbank filialas“	Įsteigtas filialas pradėjo veiklą 2019 m.
„Crius LT“, UAB	Išduota licencija 2020 m., veiklos nepradėjo

Šaltinis: Lietuvos bankas.

TURTAS IR ĮSIPAREIGOJIMAI

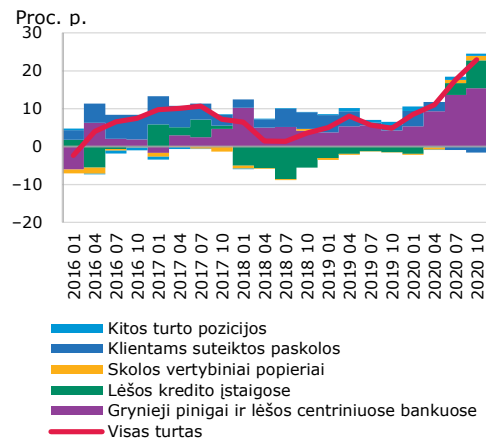
Trečiąjį ketvirtį tebebuvo tos pačios kaip ir metų pradžioje stebėtos tendencijos: reikšmingai augo indėliai, o šiuos pritrauktus naujus išteklius bankai nukreipė į sąskaitas Lietuvos banke ar kredito įstaigose, bet ne skolinimui. Bankų turtas nagrinėjamu laikotarpiu padidėjo 2,1 mlrd. Eur, arba 6,4 proc. – iki 35,3 mlrd. Eur. Trečiąjį ketvirtį daugiausia padidėjo lėšos centriniuose bankuose ir kredito įstaigose. Lėšos centriniuose bankuose išaugo 0,7 mlrd. Eur ir, 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, sudarė 9,6 mlrd. Eur. Lėšos kitose kredito įstaigose padidėjo net 1,3 mlrd. – iki 2,8 mlrd. Eur. Taigi vien bankų sukauptos piniginės lėšos sudarė 12,3 mlrd. Eur, arba 35,0 proc. bankų turto. Nors tokios lėšų atsargos teigiamai veikia bankų likvidumą, tačiau jų apimtis yra gerokai didesnė, negu reikalinga likvidumo reikalavimams tenkinti, nes bankai šiuo metu susiduria su perteklinio likvidumo aplinka: indėliai sparčiai auga, tačiau šios lėšos nėra skolinamos. Kitas bankų turto straipsnis – skolos vertybiniai popieriai – analizuojamu laikotarpiu padidėjo 109,8 mln. Eur (6,8 %) ir sudarė 1,7 mlrd. Eur (4,9 % bankų turto). Klientams suteiktos paskolos, didžiausią bankų turto dalį sudarantis turto straipsnis, išaugo 58,7 mln. Eur (0,3 %) – iki 19,9 mlrd. Eur, o paskolų portfelio dalis bankų turte per ketvirtį sumažėjo net 3,4 proc. p. – iki 56,5 proc. (plačiau apie paskolas žr. skyriuje „Paskolų portfelis“).

2 pav. Bankų sektoriaus turtas
(2012 m. spalio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

3 pav. Turto augimo veiksniai
(2016 m. sausio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

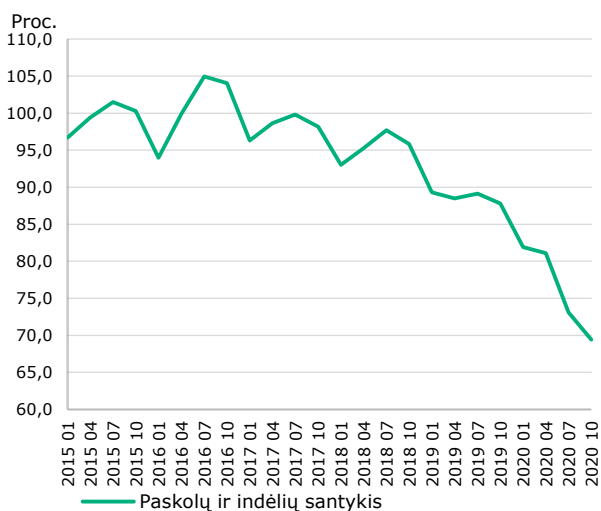

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Įsipareigojimų augimą lėmė augę indėliai ir įsipareigojimai patrunuojantiems bankams. Per 2020 m. trečiąjį ketvirtį klientų indėliai padidėjo net 1,5 mlrd. Eur (5,6 %) – iki 28,7 mlrd. Eur. Klientų indėliai dominuoja bankų finansavimosi struktūroje: 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, net 87,2 proc. bankų įsipareigojimų sudarė klientų indėliai (plačiau apie indėlius žr. skyriuje „Indėliai bankuose“). Įsipareigojimai kredito įstaigoms (daugiausia patrunuojančiosioms) tesudarė 2,3 mlrd. Eur (7,1 % visų įsipareigojimų). Tačiau įsipareigojimai patrunuojantiems bankams trečiąjį ketvirtį reikšmingai išaugo (0,8 mlrd. Eur) dėl to, kad bankai, siekdami atitikti pertvarkymo institucijos nustatomus minimalius nuosavų lėšų ir tinkamų įsipareigojimų reikalavimus (angl. *minimum requirement for own funds and eligible liabilities*, MREL), didino įsipareigojimus patrunuojantiems bankams. Bankų sektoriaus mastu bankų įsipareigojimai centriniams bankams sudarė tik 180 mln. Eur (0,5 % visų bankų įsipareigojimų).

Spartus indėlių augimas, gerokai viršijantis paskolų portfelio didėjimą, lėmė paskolų ir indėlių santykio tolesnį mažėjimą. 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, paskolų ir indėlių santykis pasiekė 69,4 proc. – per ketvirtį sumenko net 3,7 proc. p. Paskolų ir indėlių santykis jau keletą metų nuosaikiai mažėja, tačiau pastarąjį pusmetį fiksuotas itin reikšmingas jo kritys. Tokia maža rodiklio reikšmė rodo, kad bankai turi daug išteklių kreditavimo veiklai, tačiau taip pat signalizuoja, kad šie ištekliai nėra efektyviai panaudojami, t. y. nėra skolinami. Ateityje bankai turės ieškoti būdų, kaip efektyviai panaudoti susikaupusias perteklines lėšas arba turės susitaikyti su gerokai mažėjančiu pelningumu.

4 pav. Paskolų ir indėlių santykio dinamika
(2015 m. sausio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

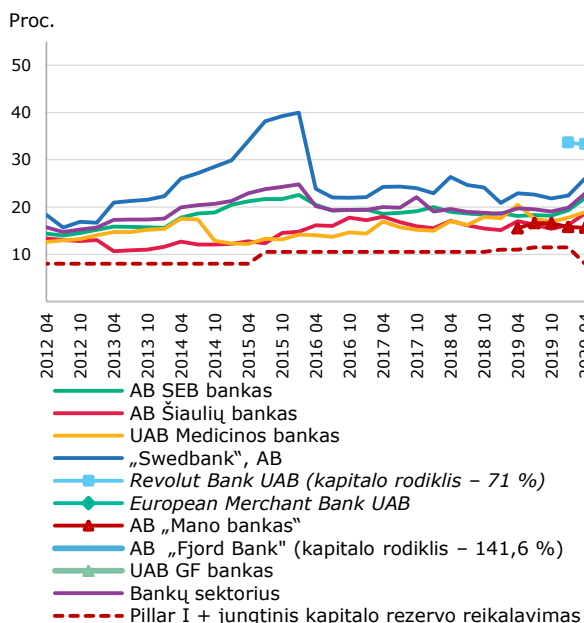

Šaltinis: Lietuvos bankas.

REIKALAVIMŲ VYKDYMAS

Bankų kapitalo pakankamumo lygis ir toliau buvo aukštas, nors per trečiąjį ketvirtį šiek tiek sumažėjo. 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, bankų kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 22,2, bendro 1 lygio nuosavo kapitalo (CET1) rodiklis – 21,8 proc. Apžvelgiamu laikotarpiu abu rodikliai atitinkamai sumažėjo po 0,6 proc. p. dėl išaugusio kapitalo poreikio (2,9 %), kuris didėjo daugiausia dėl kai kurių bankų spendimų padidinti lėšas, laikomas patronuojančiuosiuose bankuose ir vieno banko paskolų perklasifikavimo tarp skirtingų pozicijų grupių. Kapitalo bazė per ketvirtį beveik nepakito.

5 pav. Bankų kapitalo pakankumo rodikliai
(2012 m. balandžio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

2 lentelė. Bankų kapitalo pakankumo rodikliai ir Lietuvos banko nustatyti reikalavimai
(2019 m. spalio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Pavadinimas	Faktinė reikšmė, proc.		Reikalavimas, proc.
	2019 10 01	2020 10 01	
„Swedbank“, AB	21,9	26,4	9,8
AB SEB bankas	18,2	20,1	10,0
AB Šiaulių bankas	15,4	18,7	9,4
UAB Medicinos bankas	16,9	19,2	9,8
Revolut Bank UAB	63,0	71,0	8,0*
European Merchant Bank UAB	393,0	36,0	8,0*
AB „Mano bankas“	16,6	17,7	8,0*
UAB GF bankas	-	23,8	8,0*
UAB „Fjord Bank“	-	141,6	8,0*
Bankų sektorius	19,0	22,2	-

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Pastabos: nurodyti kapitalo reikalavimai apima 1 ir 2 ramsčių reikalavimus. Reaguojant į COVID-19 protrūkį, bankams laikinai leista nesilaikyti jungtinio kapitalo rezervo reikalavimo. Priežiūrą vykdančios Lietuvos bankas bei ECB reikalavimus įvertina ir nustato kartą per metus.

* 2018–2019 m. veiklą pradėjusiems bankams 2 ramsčio reikalavimai pirmą kartą bus nustatyti 2020–2021 m.

Visi bankai vykdė jiems nustatytus kapitalo pakankumo reikalavimus, nurodytus 2 lentelėje. Šiuo metu jiems taikomas 8,0 proc. bendro kapitalo pakankumo reikalavimas (1 ramsčio kapitalo reikalavimas, angl. *Pillar I*) ir individualiai nustatomas 2 lygio papildomo kapitalo reikalavimas (2 ramsčio kapitalo reikalavimas, angl. *Pillar II*). Reaguojant į koronaviruso protrūkį, ECB ir Lietuvos bankas leido savo tiesiogiai prižiūrimoms institucijoms laikinai nesilaikyti sudėtinio kapitalo rezervo reikalavimo. Pastarąjį sudaro kapitalo apsaugos (2,5 %), anticiklinio kapitalo (0,0 %) ir kitų sisteminės svarbos įstaigų (0,5–2,0 %) rezervo reikalavimai.

Likvidumo situacija visuose šalies bankuose tebebuvo gera, o likvidumo rodikliai bankuose gerėjo.

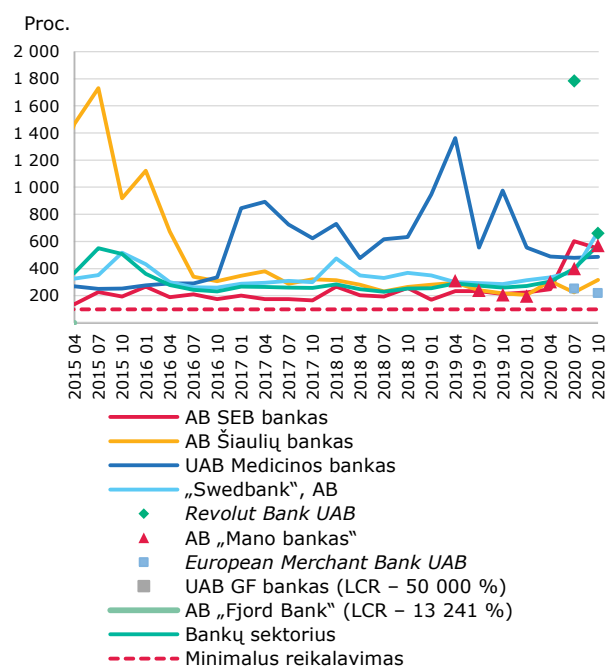
Tebesitęsianti koronaviruso pandemija ir rudenį prasidėjusi antroji banga nesukėlė likvidumo situacijos pablogėjimo bankuose. Priešingai – likvidumo situacija visuose šalies bankuose vis dar buvo gera, o likvidumo rodikliai bankuose gerėjo. Ir toliau buvo stebimas spartus klientų indėlių augimas bei sulėtėjęs kreditavimas, todėl bankai toliau kaupė ir didino likvidžiojo turto atsargas. Trečiąjį ketvirtį padidėjo įsiskolinimas patronuojančiosioms grupėms didžiausiuose bankuose, bankams įvykdžius Bendros pertvarkymo valdybos nustatytus MREL, todėl bankų sektoriaus padengimo likvidžioju turtu rodiklis (angl. *liquidity coverage ratio*, LCR) išaugo nuo 399,6 iki 570,6 proc. Šis rodiklis Lietuvos bankuose buvo gerokai didesnis nei vidutiniškai ES šalyse – ES šalių didžiausių bankų LCR rodiklis, antrojo ketvirčio pabaigos duomenimis, sudarė apie 166 proc.

Reaguojant į koronaviruso sukeltus iššūkius ekonomikai ir bankams, ECB ir Lietuvos bankas laikinai leido savo tiesiogiai prižiūrimoms įstaigoms prirėkus laikinai nesilaikyti nustatyto LCR reikalavimo, tačiau Lietuvos bankų sektoriuje šis palengvinimas nebuvo aktualus, nes visi bankai su didele atsarga vykdė LCR reikalavimą. Visuose bankuose LCR rodiklis buvo ne mažiau nei dvigubai didesnis už nustatytą minimalų privalomą 100 proc. dydį. Didžiosiuose bankuose jau kurį laiką stebimas perteklinis likvidumas dar labiau išaugo, bankų įsipareigojimams pasipildžius jau minėtomis MREL atitinkančiomis paskolomis iš patronuojančiųjų įstaigų.

Lietuvos bankų likvidųjį turtą sudaro aukščiausios kokybės, itin likvidus turtas. Per trečiąjį ketvirtį daugiausia didėjo bankų lėšos, laikomos centriniame banke, sudariusios 81 proc. bankų likvidžiojo turto. Kitą likvidžiojo turto dalį sudarė Vyriausybės vertybiniai popieriai ir gryniesi pinigai.

Lietuvos bankų finansavimo šaltiniai yra patikimi ir stabilesni nei ES šalių bankuose. Mažmeniniais indėliais Lietuvoje finansuojama 61 proc. bankų turto (be filialų). Tai gerokai daugiau nei didžiuosiuose ES bankuose, kuriuose mažmeniniais indėliais tėra finansuojama 28 proc. turto.

6 pav. Bankų padengimo likvidžiuoju turtu rodikliai
(2015 m. balandžio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Neseniai veiklą pradėję bankų sektoriaus dalyviai išsiskyrė itin aukštais LCR rodikliais, nes, dar neįsibėgėjęs veiklai, dažnu atveju jie dar nėra pradėję aktyvesnės kreditavimo veiklos, o didžiąją šių bankų turto dalį sudaro centriniame banke laikomas likvidusis turtas.

PASKOLŲ PORTFELIS²

PASKOLŲ PORTFELIO POKYČIAI

Nepaisant koronaviruso pandemijos sukkelto ekonominės veiklos neapibrėžtumo, gyventojų būsto paskolos toliau sparčiai augo, tačiau verslo įmonės skolinosi mažiau. Per 2020 m. trečiąjį ketvirtį paskolų portfelio balansinė vertė padidėjo 58,7 mln. Eur (0,3 %) – iki 19,9 mlrd. Eur. Tai lėmė toliau aktyviai besiskolinę namų ūkiai, kurių paskolos padidėjo 188 mln. Eur (1,8 %) – iki 10,7 mlrd. Eur. Pagrindinis fizinį asmenų paskolų pokyčių veiksnys buvo būsto paskolos, kurių vertė išaugo net 206,1 mln. Eur – iki 8,7 mlrd. Eur. Tokiam sparčiam augimui įtakos turėjo ir tai, kad dėl antrąjį ketvirtį galiojusių karantino apribojimų dalis būsto sandorių buvo įvykdyti trečiąjį ketvirtį. Bankų sektorius išlaikė panašų būsto paskolų augimo tempą kaip

3 lentelė. Bankų padengimo likvidžiuoju turtu rodikliai
(2019 m. spalio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Pavadinimas	2019 10 01	2020 10 01
„Swedbank“, AB	285,7	672,7
AB SEB bankas	213,3	548,6
AB Šiaulių bankas	216,3	317,1
UAB Medicinos bankas	975,4	486,5
Revolut Bank UAB	–	660,5
European Merchant Bank UAB	–	218,9
AB „Mano bankas“	206,8	207,2
UAB GF bankas	–	50 000,0
UAB „Fjord Bank“	–	13 241,0
Bankų sektorius	258,5	570,6

Šaltinis: Lietuvos bankas.

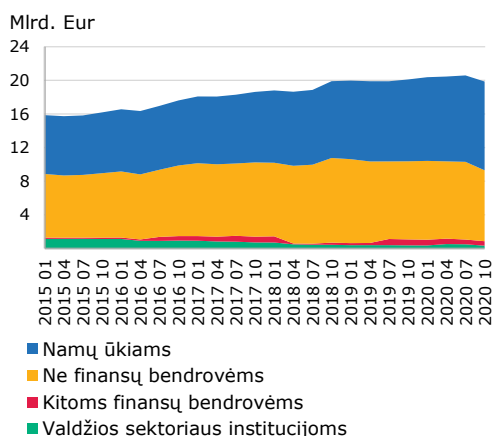
² Įskaitant išperkamosios nuomos (lizingo) portfelį.

ir 2019 m., o absoliučia suma augimas buvo netgi didesnis. Ūgtelėjo ir vartojimo paskolų portfelis: 14 mln. Eur – iki 0,95 mlrd. Eur.

Ne finansų bendrovių paskolų vertė sumažėjo 119 mln. Eur (1,4 %) – iki 8,3 mlrd. Eur. Nors verslo paskolų portfelis pastaraisiais metais traukėsi, analizuojamo ketvirčio duomenys turi būti vertinami ir per valstybės pagalbos prizmę (mokestines lengvatas ir pan.), kuri sumažino skolintų lėšų poreikį verslui. Daugiausia sumažėjo paskolos įmonėms, veikusioms informacijos ir ryšių (dėl vieno kliento paskolų grąžinimo), nekilnojamojo turto operacijų ir apdirbamosios gamybos sektoriuose. Priešingai nei antrąjį ketvirtį labiausiai išaugo didmeninės ir mažmeninės prekybos veiklą vykdančių įmonių paskolos. Bendra ne finansų bendrovių kredito įsipareigojimų vertė didėjo antrą ketvirtį iš eilės, nors augimas ir nebuvo reikšmingas – 13 mln. Eur, t. y. padidėjo iki 2,47 mlrd. Eur.

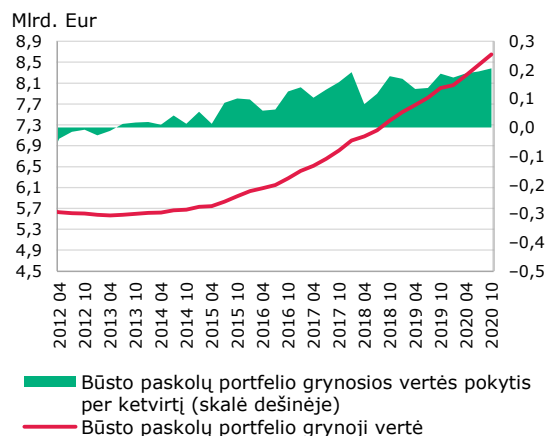
Nuo metų pradžios besitraukęs paskolų valdžios sektoriui ir kitoms finansų bendrovėms portfelis, per trečiąjį ketvirtį sumažėjo atitinkamai 6 mln. Eur (iki 0,32 mlrd. Eur) ir 4 mln. Eur (iki 0,53 mlrd. Eur).

7 pav. Bankų paskolų portfelio grynoji vertė (2015 m. sausio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

8 pav. Būsto paskolų portfelio grynoji vertė (2012 m. balandžio 1 d.– 2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

PASKOLŲ PORTFELIO KOKYBĖ

Pritaikytos bankų paskolų moratoriumų ir laikinos valstybės pagalbos šalies ūkiui priemonės bei po karantino daugelyje veiklos sektorių reikšmingai padidėjęs ekonominis aktyvumas pristabdė bankų paskolų kokybės rodyklių blogėjimą. Trečiąjį ketvirtį Europos bankininkystės institucijos (EBI) reikalavimus atitinkančių moratoriumų (paskolų įmokų atidėjimo) apimtis, palyginti su antruoju ketvirčiu, gerokai sumažėjo, o dažniau buvo atliekami įprasti individualūs paskolų pertvarkymai (ypač moratoriumų sąlygų neatitinkančiais atvejais), sudaromi įvertinus paskolų gavėjų finansinę būklę ir paskolų grąžinimo galimybes.

2020 m. rugsėjo 30 d. duomenimis, galiojančių (nepasibaigusių) susitarimų su bankais, kuriais klientų mokėjimai buvo atidėti pagal EBI reikalavimus atitinkančių moratoriumų sąlygas, suma buvo 0,4 mlrd. Eur (2,2 % paskolų portfelio), iš jų 0,2 mlrd. Eur (1,7 %) privatiems klientams ir 0,2 mlrd. Eur (3,0 %) verslo klientams. Ne finansų bendrovių paskolų atidėjimų dalis portfelyje reikšmingai skyrėsi tarp atskirų bankų (nuo 1 iki 33 %), paprastai ši dalis buvo gerokai didesnė mažesnių rinkos dalyvių paskolų portfeliuose. Namų ūkių paskolų atidėjimų skirtumai tarp bankų nebuvo tokie reikšmingi – tokios paskolos sudarė nuo 1,4 iki 6 proc. Didžiausia nebaigusių galioti EBI reikalavimus atitinkančių moratoriumų dalis buvo tuose sektoriuose, kurių veiklą stabdė karantino apribojimai: apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų veiklos – 15, sveikatos priežiūros ir socialinio darbo – 14, meninės, pramoginės ir poilsio organizavimo veiklos – 12 proc. Absoliučia

verte apie trečdalis EBI reikalavimus atitinkančių moratoriumų priskirtina nekilnojamojo turto operacijų veikla užsiimančių įmonių paskoloms. Trečiojo ketvirčio pabaigoje EBI reikalavimus atitinkančių moratoriumų terminas baigėsi apie 26 proc. visų atidėtų paskolų. Atsižvelgiant į tai, kad vyraujantis atidėjimo terminas buvo iki 6 mėn., didžioji dalis atidėjimų pasibaigs 2020 m. pabaigoje.

Per antrąjį ketvirtį reikšmingai augusi restruktūrizuotų (angl. *forborne*) paskolų apimtis, trečiąjį ketvirtį padidėjo nedaug – 0,02 proc. p. (iki 3,7 % viso paskolų portfelio). Dėl aktyvių paskolų pertvarkymų veiksmų paskolų pradelsimo rodikliai toliau gerėjo. Ne finansų bendrovių ilgiau nei 30 d. pradelstų paskolų dalis sumažėjo 0,3 proc. p. (iki 1,1 %), o namų ūkių segmente – 0,2 proc. p. (iki 1,1 %).

Bankai ir trečiąjį ketvirtį fiksavo didesnę verslo paskolų, kurių kredito rizika nuo pirminio pripažinimo reikšmingai padidėjo, apimtį: jų dalis visame verslo paskolų portfelyje padidėjo 1,5 proc. p. – iki 13,4 proc. Namų ūkių portfelyje tokių paskolų dalis ūgtelėjo nedaug (0,1 proc. p. – iki 8,7 %) ir vis dar buvo mažesnė nei metų pradžioje (9,4 %).

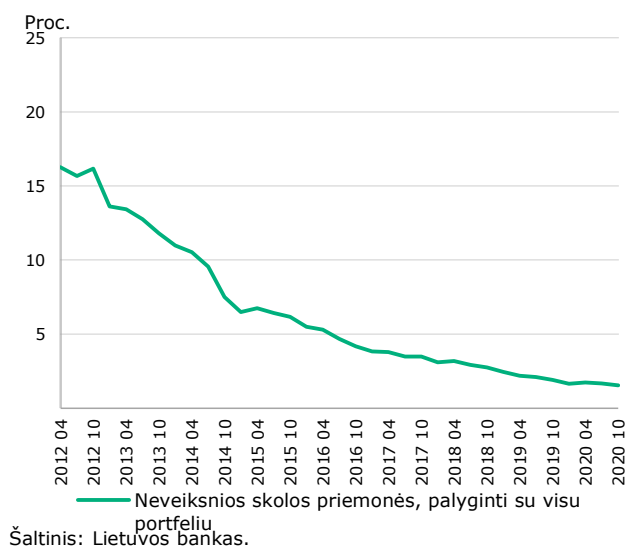
Paskolų, kurių kredito rizika nuo pirminio pripažinimo reikšmingai padidėjo, ir neveiksnių paskolų kitimo tendencijos rodo, kad, nepaisant pritaikytų paskolų gražinimo atidėjimų bei valstybės pagalbos priemonių, verslo portfelio kredito rizika trečiąjį ketvirtį išaugo. Tokia tendencija, vėl didėjant koronaviruso poveikiui ekonomikai, taip pat baigiantis paskolų gražinimo moratoriumų terminams, turėtų išlikti ir artimiausiais ketvirčiais.

Neveiksnių skolos priemonių dalis sumažėjo 0,14 proc. p. – iki 1,53 proc., o tokių skolos priemonių likutis buvo 2,0 proc. mažesnis nei ketvirčio pradžioje. Ne finansų bendrovių paskolų segmente neveiksnių paskolų lygis nuosaikiai didėjo ketvirtą ketvirtį iš eilės (0,08 % – iki 3,83 proc.), o namų ūkių paskoloms kol kas nematyti neigiamų koronaviruso sukeltų pasekmių: šio portfelio neveiksnių paskolų dalis sumažėjo 0,18 proc. p. – iki žemiausio lygio po 2008 m. finansų krizės (1,95 %).

Paskolų ir specialiųjų atidėjinių santykis sumažėjo 0,2 proc. p. ir ketvirčio pabaigoje sudarė 1,26 proc., o neveiksnių paskolų padengimo specialiaisiais atidėjimais rodiklis padidėjo 1,2 proc. p. – iki 33,8 proc. (verslo – 39,6 %, gyventojų – 25,4 %). Per ketvirtį paskolų vertės sumažėjimo išlaidų augimo tempas sulėtėjo – bankai patyrė 10 mln. Eur tokių išlaidų.

9 pav. Paskolų kokybė

(2012 m. balandžio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

INDĖLIAI BANKUOSE

Trečiąjį ketvirtį bankuose laikomi indėliai toliau reikšmingai augo. Po rekordiškai didelio indėlių prieaugio antrąjį ketvirtį indėlių augimo tempas trečiąjį ketvirtį prislopo tik šiek tiek: bankų indėliai išaugo 1,5 mlrd. Eur (5,6 %) – iki 28,7 mlrd. Eur. Nuo metų pradžios indėliai padidėjo 3,7 mlrd. Eur (14,9 %).

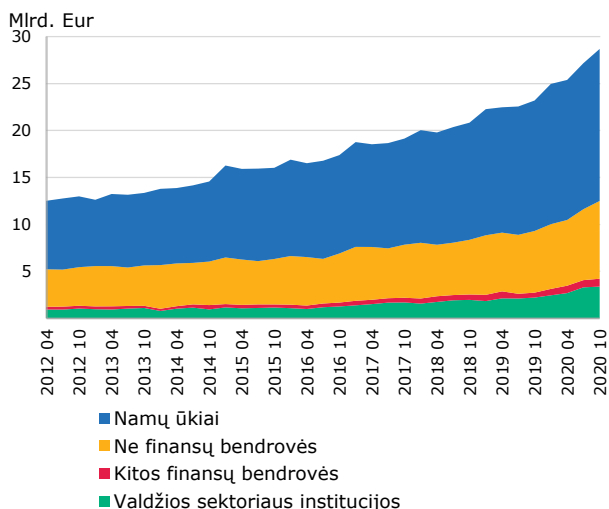
Daugiausia augo ne finansų bendrovių (730,3 mln. Eur) ir namų ūkių (642,2 mln. Eur) indėliai. Spartesni negu įprastai indėlių augimą galima paaiškinti tarp įmonių ir namų ūkių vyravusiu netikrumu dėl ateities, dėl to jie neskuba išlaidauti, o gaunamas pajamas yra linkę kaupti. Taip pat prie indėlių augimo prisidėjo valstybės skatinamoji politika koronaviruso sukeltos krizės metu: dėl valstybės įgyvendinamų įvairių paramos ir skatinimo priemonių didėjo kai kurių ūkio subjektų lėšos.

Visą indėlių prieaugį lėmė išaugę indėliai iki pareikalavimo – jie padidėjo 1,6 mlrd. Eur. Einamieji indėliai bankuose sudaro 84,5 proc. visų indėlių. Už šiuos indėlius bankai nemoka palūkanų arba tam tikrais atvejais netgi taiko neigiamas palūkanų normas. Vis dėlto, nors palūkanų bankai už tokius indėlius nemoka, tačiau už juos yra mokamos indėlių draudimo įmokos, be to, neturėdami, kur efektyviai panaudoti lėšų, bankai jas kaupia sąskaitose Lietuvos banke ar kitose kredito įstaigose, už kurias mokamos neigiamos palūkanų normos. Taigi *de facto* bankai patiria nemažų išlaidų dėl sparčiai didėjusių net ir einamųjų sąskaitų.

Išliekant aukštam likvidumo lygiui ir žemų palūkanų aplinkai, bankai nekeitė gyventojų ir ne finansų bendrovių indėlių kainos – indėlių kaina ir toliau buvo maža.

10 pav. Indėlių suma

(2012 m. balandžio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

PELNINGUMAS IR VEIKLOS EFEKTYVUMAS

Šių metų devynių mėnesių bankų veiklos pelnas, palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, smuko. Mažėjimas sietinas su neigiamais padariniais dėl koronaviruso: didėjo nuostoliai dėl paskolų vertės sumažėjimo ir mažėjo veiklos pajamos. Per 2020 m. devynis mėnesius bankų sektorius uždirbo 213,1 mln. Eur pelno – 58,7 mln. Eur (21,6 %) mažiau negu per tą patį laikotarpį 2019 m. Pelningai 2020 m. devynis mėnesius dirbo 10 bankų ar užsienio bankų filialų, nuostolingai – 6³. Tarp nuostolingų dalyvių dominavo besireorganizuojantys, veiklą pradedantys ar nutraukiantys dalyviai. Rinkoje seniai veikiantys ir didelių pokyčių nepatiriantys bankai dirbo pelningai, nors daugelio jų pelnas, palyginti su 2019 m. tuo pačiu laikotarpiu, sumažėjo.

Traukiantis paskolų portfeliams, daugelis bankų uždirbo mažiau grynujų palūkanų pajamų. Per 2020 m. devynis mėnesius, palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, bankų grynosios palūkanų pajamos padidėjo 10,1 proc. ir sudarė 399,4 mln. Eur. Tačiau tokį augimą iš esmės lėmė pasikeitusi lyginamoji bazė. Realiam grynujų palūkanų pajamų augimui įvertinti galima pasitelkti keturių rinkos dalyvių, užimančių daugiau kaip 90 proc. rinkos, duomenis: pašalinus vienkartinius veiksnius, per pirmus devynis mėnesius, palyginti su praėjusių metų atitinkamu laikotarpiu, šių bankų grynosios palūkanų pajamos sumažėjo 1,8 proc. Vienkartiniai veiksniai, lėmę grynujų palūkanų pajamų didėjimą, buvo šie: pirma, nuo 2020 m. liepos 1 d. keitėsi palūkanų išlaidų traktavimo apibrėžimas⁴; antra, šiais metais veikia daugiau bankų, reikšmingesnę įtaką ypač daro 2 nauji rinkos dalyviai, kurie tęsia anksčiau egzistavusius ir į bankų statistiką nepatekusių lizingo bendrovių veiklą, todėl tik pradėję veiklą jau turi gana reikšmingus paskolų portfelius, kurie generuoja palūkanų pajamas; trečia, vienas rinkos dalyvis dėl grupės persitvarkymo buvo laikinai perėmęs kitų Baltijos šalių paskolų portfelius, dėl to generavo didesnes negu įprasta palūkanų pajamas.

Grynąsias palūkanų pajamas mažino augusios palūkanų išlaidos. Jų didėjimui svarią įtaką turi išliekanti tendencija, kad auga ne už finansinius įsipareigojimus (indėlius) mokamos palūkanų išlaidos, bet palūkanų išlaidos, mokamos už laikomas nuosavas lėšas kitose įstaigose. Iš viso bankai per pirmus tris ketvirčius patyrė 27,7 mln. Eur tokių išlaidų, o palyginti su praėjusių metų tuo pačiu laikotarpiu, jos padidėjo net 86,5 proc. Šios išlaidos auga dėl didėjančių bankų lėšų, laikomų Lietuvos banke ir kitose kredito įstaigose, apimčių.

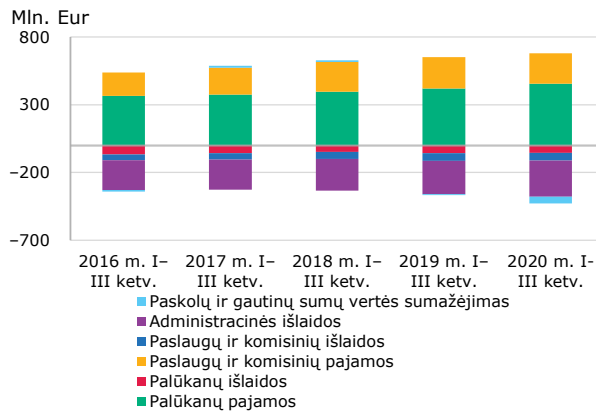
Grynosios paslaugų ir komisinių pajamos bankuose smuko dėl koronaviruso pandemijos ir šalyje įvesto karantino padarinių. Per 2020 m. tris ketvirčius bankai uždirbo 169,5 mln. Eur grynujų paslaugų ir komisinių pajamų – 7,2 mln. Eur, arba 4,1 proc. mažiau negu pernai tuo pačiu metu. Ryškiausias šios rūšies pajamų kritimas (12,6 %) buvo fiksuotas antrąjį ketvirtį, kurio didžiąją dalį Lietuvoje buvo įvestas karantinas, kai dėl reikšmingų veiklos ribojimų sumažėjo bendras šalies įmonių ir namų ūkių ekonominis ir socialinis aktyvumas, be to, didžiąją karantino laikotarpio dalį bankai buvo uždarę kai kuriuos savo klientų aptarnavimo skyrius, o veikiančiuose skyriuose dėl padidintų apsaugos priemonių taikymo buvo suteikiama mažesnė paslaugų apimtis. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad pasibaigus karantinui grynosios paslaugų ir komisinių pajamos iš esmės sugrįžo į priešpandeminį lygį: trečiąjį ketvirtį bankai uždirbo beveik tiek pat grynujų paslaugų ir komisinių pajamų, kiek ir 2019 m. trečiąjį ketvirtį.

³ Vienas bankas, 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, veiklos nebuvo pradėjęs, dėl to nepateikė finansinių ataskaitų Lietuvos bankui.

⁴ Anksčiau išlaidos indėlių draudimui ir įmokos į pertvarkymo fondus būdavo priskiriamos prie palūkanų išlaidų, o nuo 2020 m. liepos 1 d. šios išlaidos yra išskiriamos atskirai ir nepatenka į palūkanų išlaidas. 2020 m. spalio 1 d. duomenimis, tokių išlaidų buvo 15,8 mln. Eur.

11 pav. Pagrindinių pelno veiksnių pokyčiai per metus

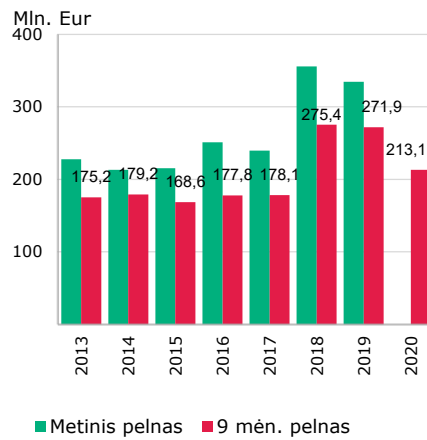
(2016 m. I–III ketv.–2020 m. I–III ketv.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

12 pav. Bankų sektoriaus pelnas

(2013–2020 m. I–III ketv.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

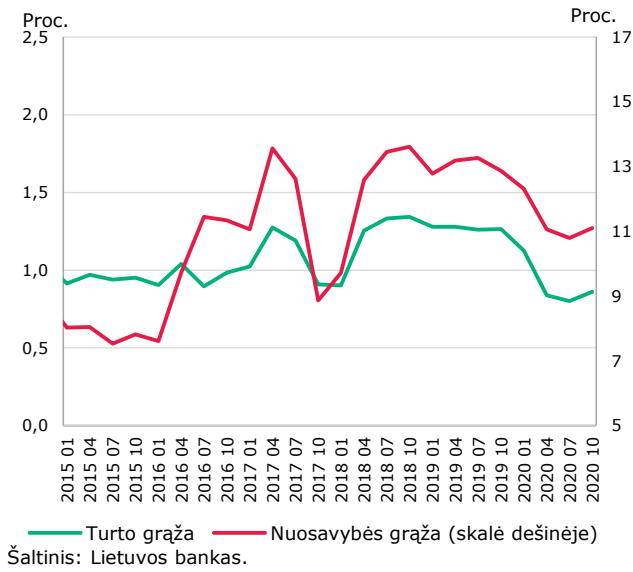
Administracinės išlaidos išaugo 8,6 proc. ir sudarė 268,6 mln. Eur. Didžiąją dalį šio augimo lėmė ne padidėjusios personalo, o kitos administracinės išlaidos. Kitos administracinės išlaidos išaugo 18 mln. Eur (17,4 %), o personalo išlaidos – 3,2 mln. Eur (2,2 %). Administracinių išlaidų augimą iš dalies lėmė jau minėtas palyginamosios bazės efektas dėl naujų rinkos dalyvių atsiradimo. Taip pat prie administracinių išlaidų augimo reikšmingiau prisidėjo vienas bankas, šiuo metu daugiau investuojantis į rizikos valdymo sistemas ir infrastruktūrą.

Labiausiai bankų pelną mažinęs veiksnys – išaugusios paskolų vertės sumažėjimo išlaidos. Per 2020 m. devynis mėnesius bankai patyrė 48,2 mln. Eur tokių išlaidų – pernai per tą patį laikotarpį tokių išlaidų buvo 5,3 mln. Eur. Didesnes paskolų vertės sumažėjimo išlaidas bankai patyrė dėl pablogėjusių ekonomikos perspektyvų ir išaugusios skolininkų rizikos negrąžinti paskolų. Vis dėlto tikrieji bankų nuostoliai dėl paskolų kokybės pablogėjimo, susijusio su koronaviruso sukelta krize, materializuosis ateityje. Dėl didelės apimties atidėtų paskolų mokėjimų skolininkų galimybė grąžinti paskolą vis dar nėra aiški. Kurie konkrečiai skolininkai susidurs su sunkumais grąžindami paskolą, bus aišku tik metų pabaigoje ar kitų metų pradžioje, kai baigsis paskolų atidėjimo terminai.

Pirmąjį pusmetį reikšmingiau smukę bankų veiklos pelningumo rodikliai, trečiąjį ketvirtį šiek tiek pagerėjo. Nepaisant išaugusių administracinių išlaidų ir sumažėjusio pelno, Lietuvos bankų sektoriaus efektyvumas vis dar yra palyginti didelis. Efektyvumo rodiklis, rodantis išlaidų ir pajamų santykį, 2020 m. spalio 1 d. sudarė 46,9 proc. – per ketvirtį sumažėjo (pagerėjo) 0,3 proc. p. Turto grąža per trečiąjį ketvirtį padidėjo 0,1 proc. p. (iki 0,9 %), nuosavybės grąža – 0,3 proc. p. (iki 11,1 %).

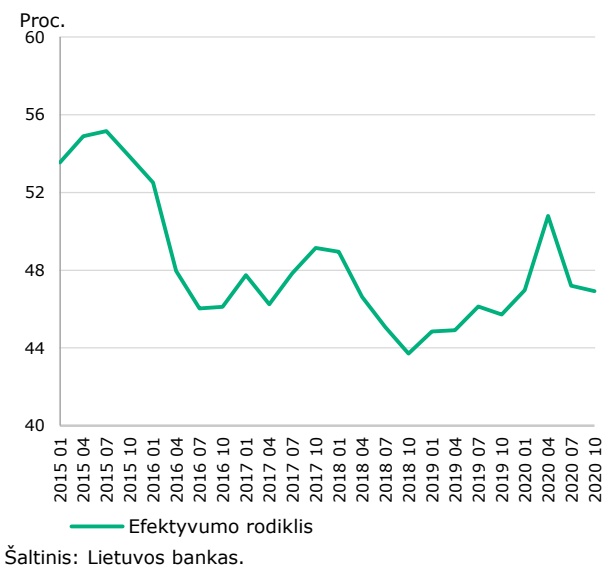
13 pav. Bankų pelningumo rodikliai

(2015 m. sausio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

14 pav. Bankų efektyvumo rodiklis (sąnaudų ir pajamų santykis)*

(2015 m. sausio 1 d.–2020 m. spalio 1 d.)

BANKŲ IR VARTOTOJŲ GINČAI

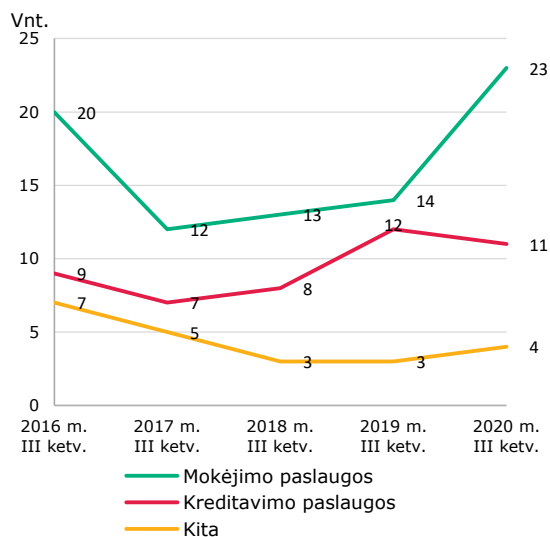
Per 2020 m. trečiąjį ketvirtį Lietuvos bankas išnagrinėjo 38 vartotojų ir bankų ginčus. Tai sudarė 31 proc. visų Lietuvos banke išnagrinėtų ginčų. Šie rodikliai, palyginti su praėjusių metų trečiuoju ketvirčiu (29 ginčai – 21 proc. visų ginčų) reikšmingai padidėjo.

Per trečiąjį ketvirtį kilo 23 ginčai dėl mokėjimo paslaugų: iš jų 8 susiję su mokėjimo sąskaitų sutarčių vykdymu, 6 atvejais nesutarimai kilo dėl ne grynųjų pinigų operacijų vykdymo, 4 atvejai buvo susiję su mokėjimo kortelių naudojimu, 5 kilo dėl kitų mokėjimo paslaugų teikimo aplinkybių. Dėl kreditavimo paslaugų kilo 11 vartotojų ir bankų ginčų – visi dėl su nekilnojamoju turtu susijusio kredito sutarčių.

Aptariamam laikotarpiu Lietuvos bankas priėmė 16 sprendimų dėl ginčo esmės: įvertinus vartotojų ir bankų pateiktus paaiškinimus ir juos pagrindžiančius duomenis, buvo nustatyta, kad vartotojų reikalavimai yra nepagrįsti.

Taikiais susitarimais baigėsi 5 vartotojų ir bankų ginčai (13 %) bankams patenkinus vartotojų reikalavimus arba šalims pasiekus kompromisinį sprendimą.

15 pav. Išnagrinėti ginčai pagal paslaugos rūšį
(2016 m. III ketv.–2020 m. III ketv.)

Šaltinis: Lietuvos bankas.

Priedas. Pagrindiniai bankų sektoriaus rodikliai⁵

4 lentelė. Pagrindiniai balanso ataskaitos straipsniai

Eil. nr.	Rodiklis	2019 10 01, mln. Eur	2020 07 01, mln. Eur	2020 10 01, mln. Eur	Pokytis per ket- virtį, proc.	Pokytis per me- tus, proc.
1.	Turtas	28 672,7	33 122,1	35 251,5	6,4	22,9
1.1.	Skolos vertybiniai popieriai	1 389,5	1 617,5	1 727,3	6,8	24,3
1.2.	Nuosavybės vertybiniai popieriai	124,7	119,5	121,9	2,0	-2,2
1.3.	Išvestinės finansinės priemonės	128,3	46,2	53,1	14,8	-58,6
1.4.	Grynieji pinigai	470,6	443,8	438,3	-1,2	-6,9
1.5.	Lėšos centriniuose bankuose	5 127,5	8 850,5	9 565,3	8,1	86,5
1.6.	Lėšos kredito įstaigose	668,8	1 506,5	2 784,5	84,8	316,4
1.7.	Klientams suteiktos paskolos (su li- zingu)	20 370,8	19 856,4	19 915,1	0,3	-2,2
1.7.1.	Valdžios sektoriaus institucijoms	355,9	325,3	318,9	-2,0	-10,4
1.7.2.	Kitoms finansų bendrovėms	682,8	532,9	528,8	-0,8	-22,6
1.7.3.	Ne finansų bendrovėms	9 376,5	8 440,5	8 321,4	-1,4	-11,3
1.7.4.	Namų ūkiams	9 955,6	10 557,6	10 746,0	1,8	7,9
1.7.4.1.	iš jų paskoloms būstui įsigyti	8 006,8	8 446,7	8 652,8	2,4	8,1
1.8.	Kitos turto pozicijos	392,5	681,7	646,2	-5,2	64,6
2.	Įsipareigojimai ir nuosavybė	28 672,7	33 122,1	35 251,5	6,4	22,9
2.1.	Centrinių bankų indėliai	57,8	180,0	180,0	0,0	211,2
2.2.	Įsipareigojimai kredito įstaigoms	1 426,4	1 564,3	2 330,7	49,0	63,4
2.3.	Išvestinės finansinės priemonės	127,4	58,3	67,4	15,7	-47,1
2.4.	Indėliai	23 195,7	27 170,7	28 691,7	5,6	23,7
2.4.1.	Valdžios sektoriaus institucijų	2 204,6	3 293,4	3 374,8	2,5	53,1
2.4.2.	Kitų finansų bendrovių	526,1	771,4	838,6	8,7	59,4
2.4.3.	Ne finansų bendrovių	6 567,0	7 553,8	8 284,1	9,7	26,1
2.4.4.	Namų ūkių	13 898,1	15 552,0	16 194,2	4,1	16,5
2.5.	Išleisti skolos vertybiniai popieriai	22,2	22,8	23,1	1,2	3,9
2.6.	Kitos įsipareigojimų pozicijos	1 801,8	1 880,2	1 621,1	-13,8	-10,0
2.7.	Nuosavybė	2 041,3	2 245,8	2 337,4	4,1	14,5

Šaltinis: Lietuvos bankas.

⁵ Bankams dėl svarbių priežasčių pakoregavus ataskaitas, apžvalgos duomenys po šios datos gali būti atnaujinami.

5 lentelė. Pagrindiniai pelno (nuostolio) ataskaitos straipsniai

Eil. nr.	Rodiklis	2019 10 01, mln. Eur	2020 07 01, mln. Eur	2020 10 01, mln. Eur	Pokytis per ketvirtį, proc.	Pokytis per metus, proc.
3.	Einamųjų metų pelnas	271,9	127,9	213,1	-	-21,6
3.1.	Grynosios palūkanų pajamos	362,7	268,7	399,4	-	10,1
3.2.	Grynosios paslaugų ir komisinių pajamos	176,7	108,4	169,5	-	-4,1
3.3.	Administracinės išlaidos	247,5	179,4	268,6	-	8,6
3.4.	Paskolų vertės sumažėjimas	4,3	38,1	48,2	-	910,2

Šaltinis: Lietuvos bankas.

6 lentelė. Kiti bankų veiklos rodikliai

Eil. nr.	Rodiklis	2019 10 01, mln. Eur	2020 07 01, mln. Eur	2020 10 01, mln. Eur	Pokytis per ketvirtį, proc. p.	Pokytis per metus, proc. p.
4.	Kapitalo pakankamumo rodiklis	19,03	22,81	22,18	-0,63	3,16
5.	1 lygio kapitalo pakankamumo rodiklis	18,85	22,41	21,81	-0,60	2,96
6.	Padengimo likvidžiuoju turtu rodiklis	258,54	399,60	570,64	171,04	312,1
7.	Sverto rodiklis	7,42	7,81	7,32	-0,49	-0,10
8.	Grynoji palūkanų marža	1,70	1,70	1,64	-0,06	-0,06
9.	Turto grąža	1,27	0,80	0,86	0,06	-0,40
10.	Nuosavybės grąža	12,87	10,85	11,15	0,30	-1,72
11.	Efektyvumo rodiklis	45,72	47,20	46,93	-0,27	1,22
12.	Neveiksnios skolos priemonės	1,90	1,67	1,53	-0,14	-0,37

Šaltinis: Lietuvos bankas.